

HANDREIKING

VOOR

**“PROTOCOL
GEWELD TEGEN
DE POLITIE”**

VOORWOORD	2
1. INLEIDING.....	3
2. HET VOORKOMEN VAN GEWELD TEGEN POLITIE	5
2.1. ALGEMEEN.....	5
2.2. BEJEGENING DOOR POLITIE	5
2.3. COMMUNICATIE MET DE BURGERS	5
2.4. DE KETENBENADERING.....	5
3. HET GEWELDSPROTOCOL.....	6
3.1. DOEL VAN HET GEWELDSPROTOCOL.....	6
3.2. VOORLICHTING.....	6
4. INHOUD GEWELDSPROTOCOL.....	7
4.1. TOEPASSING VAN HET GEWELDSPROTOCOL	7
4.2. BORGING VAN HET GEWELDSPROTOCOL.....	8
4.3. STAPPENPLAN.....	8
4.4. AANGIFTE.....	8
4.5. OPVANG NA GEWELD	8
4.5.1. <i>Direct leidinggevende.....</i>	9
4.5.2. <i>Bedrijfsopvangteam (BOT).....</i>	9
4.6. HULP BIJ DOORLOPEN PROCEDURES EN RECHTSBIJSTAND.....	9
4.7. INTERNE AFHANDELING (RECHERCHEONDERZOEK).....	10
4.8. INFORMATIEVERSTREKKING OVER VERLOOP EN AFLOOP STRAFZAAK...	10
4.9. SCHADE	10
4.9.1. <i>Materiële schade.....</i>	11
4.9.2. <i>Immateriële schade</i>	12
4.9.3. <i>Het Schadefonds Geweldsmisdrijven.....</i>	13
4.9.4. <i>Schade voor het korps</i>	13
4.10. AFSPRAKEN TUSSEN POLITIE EN OPENBAAR MINISTERIE.....	14
5. NA HET PROTOCOL	15
5.1. KLACHTEN OVER AFDOENING/BEGELEIDING.....	15
5.2. REGISTRATIE EN EVALUATIE PROTOCOL	15
5.3. EVALUATIE VAN INCIDENTEN.....	16
GERAADPLEEGDE BRONNEN.....	17
COLOFON.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

Voorwoord

“Minder gedogen en stringenter handhaven” vormt één van de speerpunten uit het veiligheidsprogramma “Naar een veiliger samenleving”. Dit doet een groot beroep op de inzet van de politiefunctionaris, maar deze lijkt steeds meer weerstand te ontmoeten bij het uitoefenen van zijn beroep. Geweld en agressie in politiewerk vragen om professioneel optreden. Voorkomen van geweld tegen politieambtenaren en daarmee gepaard gaand verdriet en letsel, staat uiteraard voorop. Indien er onverhoopt toch sprake is van geweld en/of agressie tegen politieambtenaren, moet hier adequaat op worden gereageerd. Daders van geweld tegen politieambtenaren dienen strafrechtelijk aangepakt te worden. Voorts dient de schade op de dader te worden verhaald. Daarnaast is een professionele opvang van politieambtenaren die het slachtoffer zijn geworden van geweld van belang. Deze handreiking is bedoeld als middel om de regiokorpsen te ondersteunen bij de aanpak van geweld tegen de politie en de collega’s die slachtoffer van geweld zijn geworden zo goed en volledig mogelijk te ondersteunen. Met de uitvoering van deze handreiking wordt het gezag van de politie geoptimaliseerd, doordat er een duidelijk signaal wordt afgegeven dat geweld en agressie jegens de politie niet worden getolereerd. Tenslotte wordt met deze handreiking een stuk kwaliteit aan de personeelszorg toegevoegd.

R.G.C. Bik
Portefeuillehouder geweld
in de Raad van Hoofdcommissarissen

1. Inleiding

In maart 2001 is het onderzoeksrapport "Geweld tegen werknemers in de (semi-) openbare ruimte" uitgebracht. Het rapport bevat de resultaten van een vergelijkend onderzoek naar geweld en agressie tegen werknemers werkzaam in de (semi-) openbare ruimte. Uit dit onderzoek blijkt dat voor deze werknemers de kans groot is om met geweld te worden geconfronteerd.

Dit geldt uiteraard ook voor politiemensen. Het onderzoek toont namelijk aan dat meer dan de helft van de politieambtenaren tijdens de uitoefening van hun functie te maken heeft met (zware) geweldsincidenten en ruim 90% met verbaal geweld.¹ Deze omvang van geweld tegen politieambtenaren, tijdens de uitoefening van hun ambt, is reden tot zorg en heeft geleid tot een aantal maatregelen gericht op het vergroten van de veiligheid van het politiepersoneel, zoals de invoering van de pepperspray, de invoering van de veiligheidsvesten en de ontwikkeling van geweldsprotocollen.

Ook de wetenschap levert een belangrijke bijdrage aan het ontwikkelen van deze maatregelen. Zo zijn er het praktijkboek "Beheersing van gevaar"², het onderzoek "Beledigd in Amsterdam"³, de studie "Politiengeweld"⁴ en "Bedreiging in Nederland"⁵ verschenen. Deze wetenschappelijke onderzoeken benaderen geweld en geweldbeheersing in de politiepraktijk vanuit verschillende invalshoeken, geven inzichten in de aard en omvang van het geweld en verschaffen nieuwe kennis waarmee het omgaan met geweld in het politievak kan worden verbeterd.

Ondanks de al genoemde maatregelen duurt de strijd tegen het geweld tegen de politie voort. Deze strijd kan uitsluitend succesvol zijn als alle betrokken instanties daarin hun verantwoordelijkheid nemen. Hier ligt een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij overheid en werkgevers om de werknemers maximale steun te geven. Vertegenwoordigers van de drie politieberaden, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Ministerie van Justitie staan op het standpunt dat geweld tegen de politie niet wordt getolereerd. Zij hebben zich als doel gesteld om het geweld tegen de politie te verminderen, onder meer door preventieve en repressieve maatregelen in de reguliere bedrijfsvoering van de politiekorpsen te bevorderen. Een voorbeeld hiervan is deze handreiking.

Uit onderzoek van het Nederlands Politie Instituut (september 2001) blijkt dat vrijwel alle regiokorpsen werken met een goedgekeurd geweldsprotocol of een soortgelijk document. Er zijn echter geen regels voorgeschreven waaraan een dergelijk geweldsprotocol moet voldoen. Hierdoor bestaan er onderlinge verschillen, bijvoorbeeld in de zorg en financiële ondersteuning die aan slachtoffers wordt geboden bij het afhandelen van schade. Zelfs binnen korpsen kunnen verschillen in afhandeling bestaan. Uit onderzoek van TNO blijkt dat de positie van de betrokken leidinggevende in dit verband heel belangrijk is.⁶

Deze handreiking heeft als doel de regiokorpsen, bij de aanpak van het geweld tegen de politie, en de slachtoffers, vanuit het oogpunt van goed werkgeverschap, zo goed en volledig mogelijk te ondersteunen. Deze handreiking bevat hiervoor een aantal minimumnormen waaraan de maatregelen die veelal zijn opgenomen in zogenaamde geweldsprotocollen moeten voldoen.

¹ Geweld tegen werknemers in de (semi-)openbare ruimte, Een onderzoek in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties en van het ministerie van Justitie, Bureau Driessen, Utrecht 2001 en het Kabinetsstandpunt naar aanleiding van de onderzoeksresultaten van het onderzoek "Geweld tegen werknemers in de (semi-)openbare ruimte" Kamerstukken II 2000/01, 27 400 VII, nr. 55.

² Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van agenten en de toetsing van politieel geweldgebruik, door Otto Adang en Jaap Timmer, 2002, Den Haag.

³ Beledigd in Amsterdam – verbaal geweld tussen politie en publiek – B. van Stokkom, 2005, Amsterdam.

⁴ 'Politiengeweld. Geweldgebruik van en tegen de politie in Nederland.' door Jaap Timmer – promotieonderzoek – april 2005 - Amsterdam.

⁵ Onderzoeksrapport "Bedreiging in Nederland"- m.n. hoofdstuk 3 "Politie"- F.Bovenkerk / Willem Pompe Instituut – Utrecht – augustus 2005;

⁶ Onderzoeksrapport TNO: 10271/14345.bos – Geweld tegen ambtenaren: opvang van slachtoffers en schadeafhandeling in vier politiekorpsen;

Centraal hierbij staat een actieve rol vanuit het korps in de vorm van ondersteuning, begeleiding, verwijzing en opvang van politieambtenaren die het slachtoffer zijn geworden van geweld. Een belangrijk element hierbij is het verhalen van de schade op de verdachte(n).

Het is van belang dat de maatregelen die het korps vanuit deze rol neemt, in samenhang met elkaar worden gebracht en het gehele proces bevatten. Dit betekent dat maatregelen betrekking dienen te hebben op het voorkomen van, het voorbereiden op, het behandelen van en begeleiden na het geweldsincident.

Deze handreiking heeft de volgende indeling. Hoofdstuk 2 besteedt kort aandacht aan het voorkomen van geweld en de rol die ketenpartners, de wijze van bejegening en communicatie met de burgers hierin spelen. Hoofdstuk 3 geeft een korte beschrijving van een geweldsprotocol en het doel hiervan. De minimumnormen waaraan een geweldsprotocol moet voldoen, zoals bij de afhandeling van schade en opvang van slachtoffers, zijn in hoofdstuk 4 omschreven. In hoofdstuk 5 is aandacht besteed aan de afhandeling van klachten, de registratie van noodzakelijke gegevens en de evaluatie van de geweldsprotocollen.

2. Het voorkomen van geweld tegen politie

2.1. Algemeen

De maatschappelijke opvattingen over en het zich conformeren aan het gezag zijn de laatste jaren sterk veranderd. Gezag en respect vloeien niet automatisch meer voort uit het bezit van een bepaalde autoriteit, maar zijn in toenemende mate afhankelijk van de wijze van het optreden en de achterliggende motivatie. Bij dit optreden, zeker in die situaties waarin de grenzen (dreigen te) worden overschreden, spelen verschillende aspecten een rol in het voorkomen van geweld. Belangrijke aspecten zijn eenduidige omgangsvormen van de politie bij de bejegening en / of interactie met het publiek, duidelijke communicatie naar burgers over tolerantiegrenzen en eenvormig optreden door zowel de politie als het openbaar ministerie.

2.2. Bejegening door politie

Tijdens het Europese kampioenschap voetbal in het jaar 2000 is gebleken dat bejegening een belangrijke rol kan spelen in het reduceren en/of voorkomen van geweld. Het 'Bejegeningsprofiel EK-2000' was een grootschalige toepassing, om een uniform optreden van politie te stimuleren. Nu in 2005 staat politie Nederland aan de vooravond van een landelijk bejegeningsprofiel. Dit profiel vloeit voort uit de beroepscode die voor de Nederlandse politie is geformuleerd⁷. Deze beroepscode kunnen de korpsen verder uitwerken. De beroepscode formuleert de essentiële uitgangspunten voor het "zijn" van politie in deze maatschappij⁸. De beroepscode heeft zeven richtinggevendende waarden geformuleerd, namelijk respect, transparantie, verantwoordelijkheid, betrokkenheid, betrouwbaarheid, rechtvaardigheid en balans.

Het bejegeningsprofiel gaat om gedragsaspecten in het politietoetreden, ook het gedrag gericht op het voorkomen van geweld. Dit profiel kan dienen als uitgangspunt voor het handelen van politiemensen. Het invoeren van een dergelijk profiel kan leiden tot een meer uniform politietoetreden. Deze eenduidige benadering van het publiek schept duidelijkheid in de verwachtingen van burgers op het gebied van het overheidsoptreden.

Dit bejegeningsprofiel is een eerste stap om politiemedewerkers bewust te maken dat de wijze van bejegening van invloed is op het gedrag van burgers en op de eenduidige wijze van bejegening en dus op het voorkomen van geweld tegen de politie. Het verdient dan ook aanbeveling om hieraan zowel binnen de opleidingsinstituten als binnen de korpsen in voldoende mate aandacht te blijven besteden.

2.3. Communicatie met de burgers

De normen en waarden in de samenleving staan in de beleving van veel mensen onder druk. De wijze van omgang tussen burgers onderling en het grote aantal "kleine" overtredingen dragen bij aan het onveiligheidsgevoel van de burger. Onderdeel hiervan is de wijze waarop politieambtenaren en burgers met elkaar communiceren. Enerzijds moet het gezag van de politie niet enkel gebaseerd zijn op het uniform, anderzijds moet respectvolle omgang met de politie onderdeel uitmaken van het normen- en waardencomplex. Het is daarvoor van belang dat het de burger duidelijk is wat wel en niet getolereerd wordt door de politie. Eenduidig, consequent en consistent optreden zal tot helderheid bij het publiek leiden over wat wel en wat vooral niet wordt getolereerd. Op termijn zal hier zeker een preventieve werking van uitgaan.

2.4. De ketenbenadering

Het succes van het optreden tegen geweld wordt bepaald door de optelsom van de wijze van optreden door alle betrokken partijen. Dit pleit voor een eenduidig herkenbare lijn in het optreden binnen de strafrechtsketen. Intussen zijn in nagenoeg alle regiokorpsen afspraken gemaakt met het openbaar ministerie over de strafrechtelijke vervolging van de verdachten van het plegen geweld tegen de politie. Deze afspraken zijn veelal vastgelegd in een geweldsprotocol. Consequente toepassing van deze geweldsprotocollen door beide partners is van groot belang voor het succesvol kunnen terugdringen van het geweld.

⁷ Beroepscode voor de politie in Nederland – 30 september 2004

⁸ Conceptversie – april 2005 - Visienota Landelijk Bejegeningsprofiel Politie.

3. Het Geweldsprotocol

3.1. Doel van het geweldsprotocol

Geweldsprotocollen zijn te beschouwen als procesbeschrijvingen van de aanpak van geweld tegen politieambtenaren. Zij bestaan, naast de opsomming en uitwerking van een aantal relevante strafbepalingen uit het Wetboek van Strafrecht, uit interne richtlijnen over de bedrijfsmatige opvang van de slachtoffers en de mogelijkheden van schadeverhaal op de daders.

Uitgangspunt hierbij is dat geweld tegen politieambtenaren te allen tijde een vervolg dient te krijgen, zowel vanuit het oogpunt van strafrechtelijke handhaving (vervolgning van de dader door het openbaar ministerie) als vanuit het oogpunt van goed werkgeverschap. De doelstelling van een geweldsprotocol is daarom een tweeledige, waarbij maximale ondersteuning wordt geboden door de werkgever aan het slachtoffer voor wat betreft de afhandeling van het incident. Bij dit laatste gaat het om een actieve rol vanuit het korps in de vorm van ondersteuning, begeleiding en opvang. Een van de elementen daarbij is hulp bij het verhalen van de schade op de verdachte.

Deze handreiking bevat de minimumnormen die in het geweldsprotocol moeten worden vastgelegd. In de formulering van deze normen zijn de korpsen vrij. Bovendien kunnen zij, in hun hoedanigheid van werkgever, uiteraard verdergaande maatregelen treffen.

3.2. Voorlichting

Binnen de organisatie dient iedereen te worden geïnformeerd over het bestaan van het geweldsprotocol. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een informatiefolder die aan iedere medewerker persoonlijk wordt uitgereikt. Tevens dient het geweldsprotocol terug te vinden zijn op het intranet. Bij nieuwe medewerkers dient de bekendmaking met het geweldsprotocol onderdeel uit te maken van het introductieprogramma.

Het verdient tevens aanbeveling dat de uitreiking van de folder of bekendmaking op intranet vooraf wordt gegaan door een bericht of interview in de respectievelijke korpskranten door de korpschef en door de functionaris die belast is met het onderwerp. Daarnaast is het raadzaam de informatie over het geweldsprotocol uit te reiken op een of meer (laagdrempelige) bijeenkomsten waarin nadere uitleg kan worden gegeven over nut en functie van het protocol. Geadviseerd wordt om de politieambtenaren, die al vóór de inwerkingtreding van het geweldsprotocol met geweld zijn geconfronteerd en dus buiten het werkingsbereik vallen, te benaderen en hun zaak alsnog conform het nieuwe protocol in de behandeling te nemen.

De kennis en het gebruik van de informatiefolder en de bereikbaarheid van betrokken functionaris dienen binnen zekere termijn te worden geëvalueerd om noodzakelijke aanpassingen te kunnen realiseren. Via (elektronisch) prikbord, nieuwsbrief en/of korpskrant kan met enige regelmaat aandacht aan het onderwerp (inhoud en eventuele persoonlijke ervaringen) worden geschonken.

Gezien de gewijzigde (sociaal-maatschappelijke) situatie en de plek die veiligheid op de (politieke) agenda heeft, dient te worden overwogen een andere eventueel bredere (lees bovenregionale of gelijktijdige) aanpak van de communicatie op te nemen. Uitgangspunt is dan te bepalen hoe het thema "geweld tegen politie", "bejegening van de burger door de politie" en de "afhandeling van klachten respectievelijk schadegevallen" in de vorm van communicatie-uitingen en eventueel in campagnevorm uitgedragen moet worden. Openheid van zaken door systematische communicatie over de afhandeling van schade en geweldclaims door burger- en politieslachtoffers, zal bijdragen aan wederzijds begrip en inzicht geven over het belang van het thema. Bovendien past dit gegeven binnen het streven naar een transparantere overheid.

4. Inhoud geweldsprotocol

4.1. Toepassing van het geweldsprotocol

In het geweldsprotocol dient duidelijk beschreven te worden op wie het protocol van toepassing is en wanneer het toegepast moet worden.

Het geweldsprotocol dient minimaal van toepassing te zijn op alle ambtenaren van politie in de zin van artikel 3 eerste lid van de Politiewet 1993. Hieronder vallen in ieder geval:

- a. ambtenaren aangesteld voor de uitvoering van de politietaak;
- b. ambtenaren, aangesteld voor de uitvoering van de technische, administratieve en andere taken ten dienste van de politie;
- c. vrijwillige ambtenaren, aangesteld voor de uitvoering van de politietaak;
- d. politieursurveillanten.

Het staat de regio's verder vrij om onder de werking van het protocol ook andere personen werkzaam voor de politie te brengen, zoals volontairs, stagiaires en uitzendkrachten. Dit betekent dat het politiekorps voor deze categorieën eenzelfde werkwijze volgt.

De regio's kunnen de reikwijdte van dit protocol verder afbakenen door de volgende spelregels te gebruiken:

1. Het politiekorps heeft het recht de procedure om tot enig schadeverhaal te komen te beëindigen, indien is komen vast te staan dat de politieambtenaar bewust relevante gegevens onjuist heeft verstrekt of achtergehouden.
2. Het politiekorps onderneemt geen stappen om tot enig schadeverhaal te komen als:
 - a) het een vorm van verbaal geweld, zoals belediging en opruiing zonder gevolgen, betreft. De politieambtenaar kan zelf wel het initiatief nemen om zich in deze gevallen te voegen;
 - b) de politieambtenaar zich zodanig heeft gedragen dat er sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid respectievelijk grove nalatigheid.

In beide gevallen stelt het korps de betrokkene politieambtenaar hiervan en met redenen omkleed op de hoogte. Daarnaast kan het korps de kosten die door de schuld van de ambtenaar zijn gemaakt, terugvorderen op deze politieambtenaar.

In het rapport "Geweld tegen werknemers in de (semi)openbare ruimte" wordt een onderverdeling gemaakt in drie soorten geweld.

1. verbaal geweld;
2. (serieuze) bedreigingen;
3. fysiek geweld.

Het geweldsprotocol is van toepassing op zowel fysiek als verbaal geweld en bedreigingen. Het uitgangspunt is dat in deze gevallen altijd - mits er voldoende bewijs is - strafvervolgning plaatsvindt.

Voor wat betreft het schadeverhaal wordt aanbevolen een 'ondergrens' met betrekking tot het aangewende geweld te benoemen.

De besluiten c.q. beschikkingen van het bevoegde gezag, bijvoorbeeld de korpsbeheerder of korpschef, in het kader van het geweldsprotocol dienen een motivering en de mogelijkheid van een bezwaar en beroep te bevatten.

4.2. Borging van het geweldsprotocol

Politie

Ieder korps draagt zorg voor adequate borging van het geweldsprotocol. Dit kan bijvoorbeeld door het aanstellen van een portefeuillehouder geweld tegen de politie. De portefeuillehouder kan fungeren als aanspreekpunt en de verantwoordelijkheid dragen voor de uitvoering van een professionele aanpak van geweld tegen politieambtenaren. Doel van deze norm is het waarborgen van de kwaliteit van dit optreden op strategisch niveau. Benoeming van een dergelijke portefeuillehouder kan plaatsvinden door de korpsleiding die ook de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden vaststelt.

Een andere organisatorische maatregel is de noodzakelijke aanwezigheid van schade-expertise in het korps. Door de aanwezigheid van deze expert krijgen de korpsen de mogelijkheid om bewuster om te gaan met de risico's van schadevergoedingen en de schadeclaims beter te onderbouwen.

Openbaar ministerie

Het politiekorps maakt met het arrondissementsparket afspraken over het beleid en de aanpak van geweld. Een mogelijkheid is het werken met een officier van justitie als taakaccenthouder of portefeuillehouder geweld. De officier van justitie kan in zijn werkzaamheden op dit gebied worden ondersteund door een beleidsmedewerker en/of een parketsecretaris.

4.3. Stappenplan

Het geweldsprotocol dient voorzien te zijn van een stappenplan. In dit stappenplan wordt de procedure na een geweldssituatie stapsgewijs doorlopen. Een duidelijke omschrijving van de taken van de diverse actoren in het kader van het geweldsprotocol dient hierin te worden opgenomen.

4.4. Aangifte

Van een geweldsincident in de zin van het geweldsprotocol dient in principe een proces-verbaal van aangifte te worden opgemaakt. Het verdient de aanbeveling om leidinggevenden dit te laten checken of de politieambtenaar die slachtoffer is geworden, dit ook daadwerkelijk heeft gedaan. Om ervoor te zorgen dat geweld zoveel als mogelijk een strafrechtelijk vervolg krijgt, is het een punt van overweging voor het korps om van het geweld tegen de werknemers standaard aangifte te doen, indien het slachtoffer dit niet kan of wil. Immers de bevoegdheid om aangifte te doen is niet beperkt tot het slachtoffer, maar een 'ieder die kennis draagt van een begaan strafbaar feit'.⁹ In het strafproces is van belang dat de processen-verbaal de juiste elementen van het strafbare feit en de bijbehorende bevindingen bevatten. Voordeel van het proces-verbaal van aangifte is dat deze op naam gedaan wordt en standaard de elementen van het strafbare feit bevat.

4.5. Opvang na geweld

In de dagelijkse uitoefening van hun functie raken politieambtenaren betrokken bij incidenten die voor hen emotioneel belastend kunnen zijn. Hoewel politieambtenaren getraind worden in het omgaan met problematische situaties, verdienen zij consequent steun bij hun veelal moeilijke taakuitoefening. Het korps vervult een actieve rol in de vorm van ondersteuning, begeleiding, verwijzing en opvang van betrokken politieambtenaren. Zowel de eerste opvang als de nazorg van de slachtoffers dienen daarom in het geweldsprotocol gewaarborgd te worden door verantwoordelijkheid hiervoor duidelijk te benoemen binnen een korps. In het geval van geweld tegen politieambtenaren zijn er drie processen van elkaar te onderscheiden:

1. de personele zorg gericht op het begeleiden, ondersteunen en behulpzaam zijn bij de terugkeer van de politieambtenaar;
2. de afhandeling van de schade en / of het letsel. Dit betekent onder meer het vastleggen van de schade en / of het letsel en het afhandelen van het schadeverhaal.

⁹ Artikel 161 van het Wetboek van Strafvordering.

3. het opsporingsonderzoek, waarbij het accent ligt op het zo onafhankelijk mogelijk verrichten van een onderzoek gericht op het boven tafel krijgen van de feiten en / of omstandigheden, de verdachte(n). Dit heeft uiteindelijk als doel om vervolging in te stellen naar de bekende verdachte(n).

Deze processen lopen in de praktijk vaak door elkaar heen en leiden tot verwarring bij het slachtoffer, de politieambtenaar, over wie waar over gaat. Het is daarom belangrijk dat het korps benoemd heeft wie zorgt voor de interne en externe afstemming en de structuur, zoals het bewaken van de tijdlijnen en de terugkoppelmomenten aan het slachtoffer, binnen heel het traject.

4.5.1. Direct leidinggevende

Als minimumnom moet opgenomen worden dat de direct leidinggevende meteen in kennis gesteld wordt op het moment dat zijn of haar medewerkers betrokken zijn geraakt bij een geweldsincident. Ten aanzien van vormen van verbaal geweld en bedreigingen dient dit per situatie te worden beoordeeld. Daarnaast wordt aanbevolen in het geweldsprotocol afspraken te maken over andere manieren van opvang zoals het standaard houden van debriefings (zie paragraaf 5.3) en het standaard inschakelen onder bepaalde omstandigheden van collegiale opvangteams (ook wel genoemd bedrijfsopvangteams).

4.5.2. Bedrijfsopvangteam (BOT)

In het Referentiekader Conflict- en Crisisbeheersing 2002 wordt, in het kader van grootschalig en bijzonder optreden, als normering gesteld dat er in ieder geval een collegiaal opvangteam beschikbaar is. Dit team moet op haar taken berekend zijn en maakt zonodig gebruik van professionele ondersteuning.¹⁰ Ook voor situaties buiten het kader van grootschalig en bijzonder optreden hebben de korpsen een belangrijke verantwoordelijkheid in de opvang en begeleiding van politieambtenaren. Door het instellen van (collegiale) bedrijfsopvangteams is hier (door de meeste) korpsen in voorzien.

Bedrijfsopvang kan gekarakteriseerd worden als het op gang brengen en in stand houden van een systematisch proces van opvang van een collega na een schokkende gebeurtenis tijdens of vanwege de dienstuitoefening. Het uitgangspunt hierbij is de gezondheid en het welzijn van de medewerkers. Noodzakelijke randvoorwaarden hierbij zijn, onder andere:

- De opvang moet systematisch zijn en aan de hand van vastgestelde inzetcriteria.
- De bereikbaarheid en de opkomst van het BOT moet gegarandeerd zijn.
- Het aanbieden van hulp is in een aantal daartoe vastgestelde situaties verplicht, het aanvaarden van de hulp is vrijwillig.

4.6. Hulp bij doorlopen procedures en rechtsbijstand

Betrokkene dient niet te worden belast met "administratieve rompslomp" in het kader van schadeverhaal. Ieder korps dient een herkenbare medewerker aan te stellen die belast is met de afwikkeling van de schade en die de nodige kennis heeft om hulp en bijstand aan het slachtoffer te bieden bij het doorlopen van de procedures. Het ontbreken van deze kennis, dat er vaak toe leidt dat de medewerkers alles zelf moeten uitzoeken, is een bron van ergernis. Het vaststellen van de zogenaamde immateriële schade (zie verder paragraaf 4.9.2.) is echter een moeilijke aangelegenheid. Veelal kunnen zaken niet met elkaar worden vergeleken. Hierdoor kan het verstandig zijn om het vaststellen en verhalen van de (immateriële) schade uit te besteden aan een advocatenkantoor. De advocaat kan betrokkene ook bijstaan op de zitting. Een veel gehoord verweer van de zijde van de dader is bijvoorbeeld dat er sprake zou zijn van een "beroepsrisico" voor politieambtenaren. De ervaring heeft geleerd dat deze stelling niet door de rechter wordt gevolgd¹¹. Een advocaat is goed in staat om een dergelijk verweer te pareren.

¹⁰ Referentiekader Conflict- en Crisisbeheersing 2002, referentie 22.

¹¹ De rechtbank in Rotterdam heeft op 20-08-2000 overwogen dat het enkele feit dat tot de "bedrijfsrisico's" van een politiemann kan behoren dat hij in bedreigende situaties terecht kan komen, niet meebrengt dat er geen ruimte zou zijn voor het toekennen van immateriële schade.

Een korps kan er voor kiezen om een overeenkomst met een bepaald advocatenkantoor af te sluiten.¹² Ongeacht of het korps kiest voor een overeenkomst met een bepaald advocatenkantoor, dient een korps de hoogte van een tegemoetkoming in de kosten van de juridische bijstand vast te stellen. Op grond van artikel 69a van het Besluit algemene rechtspositie politie komt de ambtenaar namelijk in aanmerking voor een tegemoetkoming in de kosten van rechtsbijstand, indien hij schadevergoeding vordert op grond van een onrechtmatige daad, jegens hem gepleegd tijdens de uitoefening van de politietoek.

Om teleurstellingen te voorkomen en tegen te gaan dat het geweldsprotocol oneigenlijk wordt gebruikt (bijvoorbeeld bij schades van zeer geringe aard) is het daarnaast van belang dat het korps strikte criteria ontwikkelt aan de hand waarvan moet worden vastgesteld of de politieambtenaar in aanmerking komt voor rechtsbijstand onder het geweldsprotocol.

4.7. Interne afhandeling (rechercheonderzoek)

De interne afhandeling van de strafzaak (rechercheonderzoek) dient te worden verricht door functionarissen die niet zelf direct betrokken zijn geweest bij het geweldsincident. Zij moeten voldoende objectiviteit en distantie kunnen betrachten en voldoende ervaring in het behandelen van geweldszaken hebben. Tevens is het van belang dat het proces-verbaal erop gecontroleerd wordt of de onderbouwing van de belangen van de politieambtenaar als slachtoffer wel voldoende uit de verf komt.

4.8. Informatieverstrekking over verloop en afloop strafzaak

Politie

Ieder korps draagt zorg voor een actieve benadering van het personeel dat het slachtoffer is geworden van geweld op het gebied van juridische- en maatschappelijke hulpverlening en kennis van de procedure en civielrechtelijke afdoening.

Een bijzonder punt van aandacht is de uitleg over de procedures tijdens de rechtszitting. Zo kan een politieambtenaar, die als slachtoffer tijdens de zitting in de zaal zit, als getuige worden gehoord. Het is raadzaam dit en andere aspecten tijdens de rechtszitting vooraf met betrokken ambtenaar te bespreken.

Openbaar ministerie

Elk arrondissementsparket heeft een informatiepunt voor slachtofferhulp ingesteld. Dit informatiepunt is vaak gestationeerd op het parket. Hierin werken een of meer slachtoffermedewerkers van het arrondissementsparket en van de politie samen. Het is bereikbaar via één algemeen nummer. Door het instellen van het informatiepunt wordt bijgedragen aan een gecentraliseerde en laagdrempelige informatieverstrekking aan slachtoffers over een strafzaak gedurende de verschillende fases van het strafproces. Dit betekent dat slachtoffers die vragen hebben omtrent de stand van zaken van een strafzaak bij het informatiepunt voor slachtofferhulp terecht kunnen ongeacht het feit of de zaak nog door de politie wordt behandeld of al ter behandeling aan het parket is ingestuurd.

4.9. Schade

Zoals al eerder is vermeld werken inmiddels vrijwel alle regio's met een geweldsprotocol of soortgelijk document. Opvallend is echter dat de regio's op verschillende wijze met de mogelijkheden van schadeverhaal omgaan. De strekking van een geweldsprotocol moet zijn dat een politieambtenaar in een concreet schadegeval zoveel mogelijk door de werkgever wordt bijgestaan. Het korps zal de nodige inspanningen moeten plegen om de toegebrachte schade vergoed te krijgen. Indien het korps zelf overgaat tot het vergoeden van schade als gevolg van geweld, kan dat alleen op grond van een wettelijke bepaling of interne richtlijn.

¹² Het Nederlands Politie Instituut heeft een overeenkomst gesloten met een rechtsbijstandverzekeraar en een vast advocatenkantoor. Dit kantoor heeft zich gespecialiseerd in dit soort zaken ten behoeve van de politie.

Geadviseerd wordt om bij het bepalen van de hoogte van de schade uit te gaan van de dagwaarde en om de hoogte van het voorschot door een schade-expert te laten vaststellen. Korpsen dienen er rekening mee te houden dat het risico bestaat dat de rechter kan besluiten slechts een gedeelte van de schade toe te wijzen. Het korps zal dan niet het volledige bedrag bij de dader kunnen terugvorderen.

In deze paragraaf wordt naast een omschrijving van de diverse soorten schades een aantal minimumnormen ten aanzien van de ondersteuning dan wel vergoeding vanuit de korpsen opgenomen waarin de geweldsprotocollen dienen te voorzien.

Een politieambtenaar, die slachtoffer is geworden van agressie en/of geweld, kan twee soorten schade lijden die krachtens artikel 69 van het Besluit algemene rechtspositie politie onder de in dat artikel genoemde voorwaarden voor vergoeding in aanmerking komen:

- A. Materiële schade. Dit is de schade aan zijn goederen die de politieambtenaar buiten zijn schuld lijdt ten gevolge van de uitoefening van zijn dienst, voorzover die schade niet bestaat uit normale slijtage van die goederen (zie paragraaf 4.9.1).
- B. Immateriële schade. Hiervan is sprake indien de politieambtenaar ten gevolge van de uitoefening van zijn dienst lichamelijk letsel heeft opgelopen, in zijn eer of goede naam is geschaad of op een andere wijze in zijn persoon is aangetast (zie paragraaf 4.9.2).

Daarnaast bestaat er nog de mogelijkheid dat het korps zelf schade lijdt (zie paragraaf 4.9.4).

4.9.1. Materiële schade

Artikel 69 Besluit algemene rechtspositie politie geeft de politieambtenaar recht op vergoeding van de schade aan zijn goederen die hij buiten zijn schuld lijdt ten gevolge van de uitoefening van zijn dienst, voorzover die schade niet bestaat uit de normale slijtage van die goederen. Het gaat hier om de privé goederen van de politieambtenaar die tijdens de dienst werden gedragen.

De ambtenaar heeft geen recht op vergoeding door de werkgever, indien hij ter zake van die schade rechten kan doen gelden tegenover derden (bijv. de dader). Indien de ambtenaar zijn rechten tegenover derden overdraagt aan het korps, krijgt hij het schadebedrag echter wel van het korps vergoed.

Het advies is om in het geweldprotocol vooraf beperkingen op te leggen aan het dragen door de ambtenaar van uiterst kostbare goederen in diensttijd. Hiermee geeft het korps aan tot welk het niveau de schadeclaims acceptabel zijn.

Als norm voor het bijstaan van slachtoffers geldt in dit kader dat de vordering die de ambtenaar ten opzichte van derden heeft, direct wordt overgenomen door het korps. Goed werkgeverschap vereist immers dat men een werknemer niet laat wachten op de vergoeding van schade die hij heeft geleden in de uitoefening van zijn functie.

Op grond van artikel 69a Besluit algemene rechtspositie politie komt de ambtenaar in aanmerking voor een tegemoetkoming in de kosten van rechtsbijstand, indien hij schadevergoeding vordert op grond van een onrechtmatige daad, tegen hem gepleegd tijdens de uitoefening van de politietaak, tenzij het korps van oordeel is dat de vordering kennelijk onvoldoende grond heeft of kennelijk onredelijk is.

Kijkend naar het Burgerlijk wetboek, boek 6 onder andere de artikelen 95 en 106, dan krijgt schadevergoeding een bredere betekenis dan artikel 69 Besluit algemene rechtspositie politie. Het Burgerlijk wetboek hanteert in deze artikelen de begrippen vermogensschade en nadeel dat niet in vermogensschade bestaat.

In het dagelijks gebruik gaat het om materiële en immateriële schade. Onder vermogensschade vallen ook de medische kosten. In geval van een dienstongeval, artikel 54 van het Besluit algemene rechtspositie politie, vergoed het korps de voor behandeling noodzakelijke kosten. Dit betekent in de praktijk dat het korps de vergoede medische kosten door de geneeskundige verzekering aanvult tot 100%. Het gaat hierbij om feitelijke schadebedragen en niet over vergoedingen voor immateriële schade.

Het korps kan een regeling treffen voor juridische bijstand aan politieambtenaren, dan wel vaststellen in hoeverre aan politieambtenaren een tegemoetkoming in de kosten van juridische bijstand wordt verstrekt.

De volgende mogelijkheden staan open om de door een politieambtenaar geleden materiële schade te verhalen:

1. Voeging als benadeelde partij in het strafproces (Wet Terwee)

Op grond van de Wet Terwee kan een dader van een strafbaar feit door de rechter in een strafproces worden verplicht een schadevergoeding aan het slachtoffer te betalen. Deze mogelijkheid van voeging als benadeelde partij vervalt indien het korps de betrokken politieambtenaar volledig en onvoorwaardelijk schadeloos stelt. Voeging als benadeelde partij blijft voor de betrokken ambtenaar wel mogelijk indien hem een renteloze lening of een voorschot is verstrekt. Voeging in het strafproces heeft een aantal voordelen. Naast het feit dat in dezelfde zitting zowel een straf als de schade wordt geregeld, is het voegen kosteloos.

Een andere mogelijkheid is dat het korps de vordering van de ambtenaar overneemt ten behoeve van een civiele procedure (zie hierna).

De hoogte van het te vorderen schadebedrag is niet aan een maximum gebonden, mits de vordering het eenvoudig van aard. Bij de voeging in het strafproces is het optreden van een advocaat niet verplicht.

Het verdient de aanbeveling dat de korpsen over de voegingsprocedure afspraken maken met het arrondissementsparket. Aandachtspunt hierbij is dat bij de keuze van het strafrechtelijke vervolg deze voeging ook mogelijk is.

2. Civielrechtelijke actie tot schadevergoeding op basis van onrechtmatige daad

Op grond van het burgerlijk recht kan de betrokken politieambtenaar bij de civiele rechter op basis van een onrechtmatige daad schadevergoeding van de dader vorderen. Ook hiervoor geldt dat het procederen zonder advocaat bij de kantonrechter in civiele zaken mogelijk is tot €5.000 (peildatum november 2005). Afgeraden wordt dit te doen indien voeging als benadeelde partij in het strafproces mogelijk is.

4.9.2. Immateriële schade

Artikel 69, derde lid, Besluit algemene rechtspositie politie bepaalt dat aan de politieambtenaar de immateriële schade die hij ten gevolge van de uitoefening van zijn dienst lijdt, in geld wordt vergoed, voorzover hij terzake van deze schade op basis van een onherroepelijke rechterlijke uitspraak tegenover derden rechten op betaling van een geldsom kan doen gelden, en mits hij deze rechten binnen zes maanden na de definitieve rechterlijke uitspraak overdraagt aan het korps.

Als norm dient dan ook in het geweldsprotocol te worden opgenomen dat in geval van immateriële schade een vordering door het korps wordt overgenomen, zodra er een onherroepelijke rechterlijke uitspraak is waarbij aan een politieambtenaar vergoeding (in geld) van immateriële schade die hij ten gevolge van de uitoefening van zijn dienst heeft geleden, wordt toegekend. De ambtenaar dient in dit geval wel zijn rechten tegenover derden binnen zes maanden na de definitieve rechterlijke uitspraak over te dragen aan het korps. Deze termijn kan het korps verlengen indien door omstandigheden deze uitspraak nog niet in het bezit van betrokkene is.

Punt van aandacht is hier dat voor immateriële schade in de strafprocedure de betrokken politieambtenaar de gedagvaarde partij is. Conform de CAO 2001-2003 kan immateriële schade namelijk pas worden gecedeerd na een rechterlijke uitspraak. Ten tijde van de strafprocedure is voor de immateriële schade de politieambtenaar dus nog de benadeelde partij.

Het is niet gebruikelijk dat in één zaak twee 'benadeelde partijen' worden opgeroepen. Dit is voor de werkwijze volgens het protocol wel vereist, te weten het bevoegde gezag voor de materiële schade en de politieambtenaar voor de immateriële schade.

Vorenstaande zal onder de aandacht van het Openbaar Ministerie moeten worden gebracht. Daarbij moet in het achterhoofd worden gehouden dat, ondanks de emotionele impact en uitstraling van geweld tegen de politie, financieel gezien het strafzaken betreffen die een relatief geringe waarde vertegenwoordigen. De vraag is dan ook of het Openbaar Ministerie de eigen systematiek aan het geweldsprotocol zal aanpassen. Het risico bestaat dat, wanneer dit niet gebeurt, het bevoegde gezag niet wordt opgeroepen en de materiële schade zonder vonnis op de dader zal moeten worden verhaald. Als dit niet lukt, zullen de korpsen zelf de aan de politieambtenaar uitgekeerde materiële schadeloosstelling moeten dragen.

In het civiele recht heet het bedrag dat een dader voor de vergoeding van de immateriële schade moet betalen, smartengeld. Smartengeld kan gezien worden als een vergoeding voor geleden verdriet, pijn en angst. Ook de onzekerheid over een testuitslag van een mogelijke HIV-besmetting na een prik- of bijtincident kan worden beschouwd als immateriële schade. Een volledige schadevergoeding bij immateriële schade is onmogelijk. Elke waardering van de gemiste levensvreugde is een schatting. De ANWB verzamelt al ruim veertig jaar rechterlijke uitspraken waarin smartengeld is toegewezen in het boek Smartengeld. Deze uitspraken worden gerubriceerd naar het soort letsel. Letselschaderegelaars, advocaten, verzekeringsmaatschappijen, rechters en anderen die op een of andere manier te maken hebben met een vordering voor de vergoeding van de immateriële schade van een slachtoffer, raadplegen deze verzameling om enige indicatie te krijgen over het te vergoeden of te vorderen smartengeld. Ook het Schadefonds Geweldsmisdrijven (zie ook paragraaf 4.9.3) beschikt over een brochure waarin inzicht wordt gegeven in de hoogte van de uitkeringen wegens immateriële schade. Overigens moet worden opgemerkt dat de rechter in Nederland niet snel overgaat tot het toekennen van hoge geldsommen voor immateriële schade. Er zal dan in ieder geval sprake moeten zijn van een **ernstige** inbreuk op de persoonlijke levenssfeer of andere persoonlijkheidsrechten.

4.9.3. Het Schadefonds Geweldsmisdrijven

Voor slachtoffers van geweldsmisdrijven bestaat de mogelijkheid een verzoek om uitkering uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven te doen. Het fonds, dat onder het ministerie van Justitie valt, keert vergoedingen uit voor materiele of immateriële schade. Voorwaarde is dat het slachtoffer ernstig psychisch of lichamelijk letsel heeft opgelopen en dat de schade nergens anders kan worden verhaald. Ook politieambtenaren die ten gevolge van geweld **ernstig** leed hebben ondervonden, kunnen conform de criteria een claim indienen bij het Schadefonds. De mogelijkheid komt echter te vervallen op het moment dat het korps de betrokken politieambtenaar al schadeloos heeft gesteld. De betrokken politieambtenaar is dan immers al schadeloos gesteld. Het korps komt als cessionaris (degene aan wie de vordering gecedeerd is) niet voor een uitkering in aanmerking.

4.9.4. Schade voor het korps

Naast de schade die het slachtoffer lijdt kan ook het korps zelf schade lijden. Hieronder vallen bijvoorbeeld de situaties dat een gewonde collega geen dienst kan doen. De Verhaalswet Ongevallen Ambtenaren biedt mogelijkheden om deze schade te verhalen op de veroorzaker ervan. Schade aan eigendommen van het korps, zoals schade aan voertuigen kunnen op de dader worden verhaald. Indien het korps voor dergelijke schadegevallen is verzekerd, dient er afstemming met de verzekeringsmaatschappij plaats te vinden gezien het feit dat de verzekeringsmaatschappij een eigen verhaalsrecht heeft. Tevens kan gedacht worden aan de proceskosten die moeten worden gemaakt in het kader van het schadeverhaal. Omdat hiermee mede een maatschappelijk belang gemoeid is, dient het korps dat schade lijdt zich zo veel mogelijk in te spannen de geleden schade, hoe gering ook, op de dader te verhalen. Vaak nog wordt de schade die het korps lijdt, niet verhaald op de dader, terwijl dit vanuit het oogpunt van het slachtoffer en de mogelijk preventieve werking op de dader wel zeer wenselijk zou zijn. Het verdient daarom zeer de aanbeveling om de bedrijfsschade die het korps lijdt, in alle gevallen via een civiele vordering op de dader te verhalen. Hiervan gaat direct een maatschappelijk signaal uit dat dergelijk gedrag niet getolereerd wordt.

4.10. Afspraken tussen politie en openbaar ministerie

Van een geweldsincident in de zin van het geweldsprotocol dient in principe een proces-verbaal van aangifte te worden opgemaakt. Het standpunt van het openbaar ministerie met betrekking tot dit soort geweldszaken is dat de verdachte in principe (mits voldoende bewijs) altijd wordt vervolgd.

De aard van de vervolging en de eis ter terechtzitting hangt echter wel af van de ernst van het gepleegde feit. Op landelijk niveau zijn ten aanzien van het strafvorderingbeleid van de verdachte, door het openbaar ministerie afspraken gemaakt. Deze afspraken zijn vastgelegd in de richtlijnen voor strafvordering van het openbaar ministerie (BOS/Polaris). Zo is bij een aantal delicten het feit dat het slachtoffer een ambtenaar betreft, een strafverzwarende omstandigheid.¹³ In de toelichting bij deze richtlijnen staat dat een ambtenaar zijn taak onbelemmerd dient te kunnen vervullen. Hoewel niet gebaseerd op wettelijke bepalingen is bepaald dat deze redenering ook geldt voor anderen die herkenbaar belast zijn met bewaking, handhaving van de orde en/of het houden van toezicht. Enkele voorbeelden daarvan zijn beveiligingsbeambten, suppoosten en treinconducteurs. In de richtlijnen wordt geen onderscheid gemaakt naar soort ambtenaar. Er wordt alleen aangegeven of het een ambtenaar, bewaker, ordehandhaver of toezichthouder betreft.

Naast deze landelijke afspraken wordt van ieder afzonderlijk politiekorps verwacht dat het met medewerkers van het openbaar ministerie afspraken maakt over de aanpak en het vervolgingsbeleid van geweldszaken tegen politieambtenaren.

Bijzondere aandachtspunten voor de politie hierbij zijn:

- Bij gevallen van ernstige vormen van fysiek geweld dient er altijd contact te worden opgenomen met het openbaar ministerie voordat de verdachte wordt heengezonden.
- Er dient altijd contact te worden opgenomen met het openbaar ministerie als er sprake is van lichamelijk letsel bij de (politie)ambtenaar.
- Bij het proces-verbaal van aangifte dienen foto's van het letsel en de schade te worden gevoegd.
- Indien er sprake is van recidive bij de verdachte, dient hier uitdrukkelijk melding van te worden gemaakt.
- Indien er geweld is toegepast door politieambtenaren, dient hiervan melding te worden gemaakt in het betreffende proces-verbaal. Dit staat los van een opgemaakte geweldrapportage.
- De omstandigheden waaronder het geweld wordt gepleegd. Er dient een proces verbaal van bevindingen te worden opgesteld waarin duidelijk de omstandigheden van het voorval worden omschreven.
- Tevens is het van belang dat er in het proces-verbaal de duur van verhindering van de werkzaamheden wordt meegenomen.
- Slachtoffers van misdrijven waarop acht jaar of meer gevangenisstraf staat of in het wetboek van strafvordering in het bijzonder genoemde misdrijven, kunnen gebruik maken van het spreekrecht tijdens de zitting en / of het opstellen van een schriftelijke slachtofferverklaring. Voor beide mogelijkheden geldt dat de inhoud alleen over de gevolgen van het misdrijf gaan. In deze verklaring kan het slachtoffer ingaan op de gevolgen (bijvoorbeeld lichamelijke en/of psychische klachten, (im)materiële schade, onveiligheidsgevoelens, de duur van de herstelperiode).

Uitgangspunten voor het openbaar ministerie voor de slachtofferzorg zijn een correcte en waar nodige persoonlijke bejegening; informatieverstrekking aan het slachtoffer, zo snel mogelijk en relevant; en zoveel mogelijk benutten van mogelijkheid tot schaderegeling.

¹³ Bij de hierna volgende delicten wordt het aantal strafpunten in BOS/Polaris met 25 procent verhoogd als het slachtoffer een ambtenaar is: smaad (artikel 261 Sr), smaadklaagschrift (artikel 261 lid 2 Sr), laster (artikel 262 Sr), belediging (artikel 266, 267), vernieling (artikel 350 Sr), beschadigen, doden van een dier (behalve het dier zelf is ook de eigenaar (financieel) slachtoffer artikel 350 lid 2), openlijk geweld (artikel 141 Sr), bedreiging (artikel 285 Sr) en mishandeling (artikel 300, 301, 302, 303 Sr).

5. Na het protocol

5.1. Klachten over afdoening/begeleiding

Indien een politiemedewerker van mening is dat een incident dat hem is overkomen niet of onvoldoende is opgepakt, intern of extern, dan stelt hij zijn lijnchef hiervan in kennis en/of dient hij een schriftelijke klacht in bij zijn lijnchef. Voor klachten over de afhandeling van het letsel of de schade door externen, zijn er vaak externe klachtenlijnen waar de ambtenaar met zijn klacht terecht kan. Indien de klacht betrekking heeft op de lijnchef, dan staat de weg naar het naast hogere niveau in de lijn (districtschef, korpschef) open. Een andere mogelijkheid is het inlichten van een vertrouwenspersoon en/of de bedrijfsmaatschappelijk werker, echter het lijnmanagement verdient de voorkeur. Ondersteuning en begeleiding door een vertrouwenspersoon en/of de bedrijfsmaatschappelijk werker zijn in dit traject mogelijk.

De behandelende lijnchef stelt een onderzoek in dat zich richt op een juiste toepassing van het protocol van dat korps en treedt in de klachtbehandeling in overleg met de portefeuillehouder geweld van het politiekorps, de medewerker(s) van het Slachtoffer Informatiepunt en/of het openbaar ministerie. De afdoening van de klacht wordt schriftelijk bevestigd door de districts- of divisiechef. De (politie)ambtenaar heeft de mogelijkheid om, binnen 6 weken na verzending van deze afdoening, schriftelijk en met redenen omkleed bezwaar te maken bij de korpsbeheerder.

Artikel 69a Besluit algemene rechtspositie politie biedt voldoende aanknopingspunten voor de ambtenaar om in gevallen waarbij hij het oneens met de hoogte van de vergoeding, met het niet verstrekken van een vergoeding, met het niet in behandeling van zijn aanvraag, bij het oneens zijn met de beoordeling en/of uitvoering door de regio in bezwaar te gaan.

De ambtenaar kan ook een zelfstandig schadebesluit¹⁴ uitlokken met als gevolg dat hij een besluit heeft waar vervolgens weer bezwaar- en beroepsmogelijkheden ontstaan. Ook kan er bezwaar gemaakt worden tegen het weigeren om een besluit te nemen.

In dit verband is het belangrijk de uitbreiding te noemen die artikel 8:1 van de Algemene wet bestuursrecht geeft aan het besluitbegrip. Volgens dit artikel wordt met een besluit gelijkgesteld *elke* andere handeling van een bestuursorgaan waarbij een ambtenaar belanghebbende is.

5.2. Registratie en evaluatie protocol

In het geweldsprotocol worden maatregelen getroffen om het geweld tegen de politie tegen te gaan en zorg te dragen voor een zo goed mogelijke opvang en ondersteuning van de slachtoffers van het geweld. Om te kunnen meten of de gemaakte afspraken daadwerkelijk het beoogde effect sorteren, moeten de geweldsprotocollen periodiek worden geëvalueerd. Om achteraf te kunnen meten is een zorgvuldige registratie van de benodigde gegevens van groot belang. Aangezien er geen sluitend bestaand registratiesysteem is waar de gevraagde informatie gezamenlijk geregistreerd kan worden, dient elk korps voor zich te bekijken op welke wijze de gevraagde informatie het best geregistreerd kan worden.

Met betrekking tot de beoogde doelstelling het geweld tegen de politie te verminderen is registratie van de volgende gegevens vereist:

- registratie in HKS van alle geweldsdelicten tegen ambtenaren;
- registratie van de afloop van de schadeafwikkeling;
- registratie door het openbaar ministerie van het aantal geweldszaken tegen ambtenaren en de registratie hiervan naar het soort afdoeningbeslissing;
- registratie van het feit of er sprake is van recidive door de verdachte;
- registratie van het feit of er sprake is van herhaald slachtofferschap van de betrokken (politie)ambtenaar.

¹⁴ Met een zelfstandig schadebesluit wordt bedoeld dat de werknemer de werkgever kan dwingen een schriftelijk besluit te nemen over het al dan niet vergoeden van zijn schade door het korps. Op deze wijze kan de werknemer als het ware een beslissing van de werkgever forceren.

Met betrekking tot de beoogde doelstelling om maximale ondersteuning van het slachtoffer van geweld te bieden is minimaal vereist:

- het aantal politieambtenaren te registreren dat het slachtoffer is geworden van geweld tegen de politie en of deze slachtoffers al dan niet intern de procedure conform het geweldsprotocol hebben doorlopen;
- de bekendheid van het geweldsprotocol te onderzoeken onder medewerkers;
- een vragenlijst onder gebruikers van het protocol uitzetten en antwoorden registreren (in een rapport).

5.3. Evaluatie van incidenten

Het voorkómen van geweld tegen politieambtenaren en het daarmee gepaard gaande verdriet en letsel wordt geprefereerd boven vervolging en verhalen van de schade. Door na afloop van een geweldsincident te evalueren of het optreden effectief was en op welke wijze men een en ander heeft aangepakt, kan zowel de betrokkene als de organisatie leren van de ervaring. Op deze wijze gaat praktijkkennis niet verloren en kan tijdig geleerd worden van vergissingen in een aanpak. Evaluatie heeft nog een tweede aspect in zich namelijk als middel bij het voorkomen en beter beheersen van gevaar en geweld in het dagelijkse politiewerk. Het evalueren van een optreden is in politiekringen echter nog niet altijd gebruikelijk. Gelet op voorgaande verdient het aanbeveling om binnen het korps in gevallen van gevaar en geweld een evaluatieprocedure af te spreken. Het geweldsincident kan met betrokkenen worden geëvalueerd door de direct leidinggevende maar het is ook mogelijk om de opgedane ervaringen tijdens briefings met elkaar te delen. Het systematisch vastleggen van evaluaties biedt vervolgens weer de mogelijkheid om vanuit de praktijk op basis van een lijst met "do's" en "don'ts" zogeheten best-practicescenario's te ontwikkelen.

Naast deze incidentenevaluaties heeft de Raad van Hoofdcommissarissen zich een voorstander getoond om het gevoerde beleid binnen de korpsen te evalueren en de uitkomsten daarvan door tussenkomst van het Nederlands Politie Instituut te bespreken.

Geraadpleegde bronnen

- Brief van de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 7 oktober 2002 over maatregelen ter voorkoming en beteugeling van geweld tegen werknemers (Kamerstukken II 2002/03, 28 600 VI, nr. 4).
- Geweld tegen werknemers is onaanvaardbaar, Kabinetsstandpunt naar aanleiding van de onderzoeksresultaten van het onderzoek “Geweld tegen werknemers in de (semi-)openbare ruimte” Kamerstukken II 2000/01, 27 400 VII, nr. 55.
- Geweld tegen werknemers in de (semi-)openbare ruimte, Een onderzoek in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties en van het ministerie van Justitie, Bureau Driessen, Utrecht 2001.
- Van afzijdigheid naar betrokkenheid – preventieve strategieën tegen geweld – Ministerie van Justitie – 2005 – Den Haag.
- Beleidsregels – slachtoffers / getuigen – Aanwijzing slachtofferzorg van het college van Procureurs Generaal d.d. 13-04-2004 – 1999A019.
- Spreekrecht tijdens de rechtszaak – Slachtofferhulp Nederland / Wetboek van Strafvordering de artikelen 260, 302 en 336.

- Geweldsprotocol van de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond, september 2000.
- Protocol inzake geweld tegen medewerkers van de regiopolitie Midden- en West Brabant, maart 2001.
- Protocol “Geweld aangepakt” over geweld tegen politieambtenaar van de regiopolitie Zeeland, 28 april 2004.

- Afhandeling geweldpleging tegen politieambtenaren, Een onderzoek bij de regiopolitie Amsterdam-Amstelland door N. Akkarpuz, G. Schipper, G. Verhees, W. Voorbij en D. van Wolde in opdracht van de Nederlandse Politie Academie, juni 2001.
- Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van agenten en de toetsing van politieel geweldgebruik, door Otto Adang en Jaap Timmer, 2002, Den Haag.
- Referentiekader Conflict- en Crisisbeheersing, Deventer, april 2002.
- Onderzoeksrapport TNO: TM-03-C056 – Geweld tegen ambtenaren: Aantallen afhandeling en doorlooptijd in vier politiekorpsen.
- Onderzoeksrapport TNO: 10271/14345.bos – Geweld tegen ambtenaren: opvang van slachtoffers en schadeafhandeling in vier politiekorpsen.
- Beledigd in Amsterdam – verbaal geweld tussen politie en publiek – B. van Stokkom, 2005, Amsterdam.
- Politiegeweld. Geweldgebruik van en tegen de politie in Nederland. door Jaap Timmer – promotieonderzoek – april 2005 – Amsterdam.
- Onderzoeksrapport “Bedreiging in Nederland”- m.n. hoofdstuk 3 “Politie”- F.Bovenkerk / Willem Pompe Instituut – Utrecht – augustus 2005.

Uitgave

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Directie Politie
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Telefoon (070) 426 6686

In samenwerking met

Raad van hoofdcommissarissen van de politie
Nederlands Politie Instituut te Den Haag
Openbaar Ministerie - Parket-Generaal te Den Haag

Eindredactie

Sjaak Krombeen
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Directie Politie

Foto

Peter Toornstra – politie Zeeland

Info@minbzk.nl
www.minbzk.nl

november 2005